

Miljöutskottet

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2023

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2023 (RP 154/2022 rd): Ärendet har remitterats till miljöutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 27.10.2022.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- budgetråd Armi Liinamaa, finansministeriet
- överdirektör Tarja Haaranen, miljöministeriet
- överdirektör Leena Ylä-Mononen, miljöministeriet
- specialsakkunnig Mikko Friipyöli, miljöministeriet
- ledande expert Minna Torkkeli, miljöministeriet
- naturresursråd Heikki Granholm, jord- och skogsbruksministeriet
- forskningschef Riikka Venesjärvi, Naturresursinstitutet
- generaldirektör Leif Schulman, Finlands miljöcentral
- regiondirektör Jouni Aarnio, Forststyrelsen
- direktör Jarmo Lindén, Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet
- professor Jaana Bäck, Finlands Naturpanel
- vice ordförande Peter Lund, Klimatpanelen
- specialsakkunnig Laura Hassi, Finlands Kommunförbund
- direktör Aija Tasa, Kiinteistönomistajat ja rakennuttajat Rakli ry
- verkställande direktör Jouni Parkkonen, Ägarna av hyreshus och bostadsrättshus till rimligt pris i Finland – KOVA rf
- direktör, näringslivsfrågor Anu Kärkkäinen, Byggnadsindustrin RT rf
- verkställande direktör Harri Hiltunen, Finlands Fastighetsförbund rf
- miljöchef Paloma Hannonen, Finlands naturskyddsförbund rf
- ekonomisk expert Sakari Rokkanen, Suomen Vuokranantajat ry
- verksamhetsledare Anne Viita, Vuokralaiset VKL ry
- skyddsdirektör Jari Luukkonen, WWF Finland.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- arbets- och näringsministeriet

Utlåtande MiUU 39/2022 rd

- social- och hälsovårdsministeriet
- Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- Finlands näringsliv rf
- Finsk Energiindustri rf
- Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK
- Finlands studieboendestäder rf
- Förbundet för Vattenskyddsföreningarna i Finland rf
- Teknologindustri rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Klimatneutralitet som mål, hållbar utveckling och energikris

Nivån på anslagen till miljöministeriets förvaltningsområde är fortsatt god, 336,6 miljoner euro, alltså 8 miljoner euro mer än i den ordinarie budgeten för i år. Dessutom reserveras 287,4 miljoner euro för fullmakter att bevilja understöd ur Statens bostadsfond. Miljöministeriets förvaltningsområde bidrar till uppnåendet av Finlands klimatneutralitetsmål genom att främja en minskning av energianvändningen och utsläppen från boende och byggnader, enhetligare stadsregioner, bättre energiprestanda för byggnadsbeståndet och genomförandet av planen för cirkulär ekonomi. Mål som berör koldioxidneutralitet ska enligt propositionen främjas med sammanlagt cirka 2,4 miljarder euro. Anslagen riktas till ett flertal förvaltningsområden och därför är det svårt att bilda sig en övergripande uppfattning i frågan. Utskottet välkomnar att man vid beredningen av budgetpropositionen särskilt har identifierat anslag som främjar klimatneutralitetsmålet. Med dessa anslag främjas bland annat en välmående miljö och natur och den biologiska mångfalden, minskas utsläppen, främjas bioekonomiska lösningar samt utvecklas Finland i riktning mot ett koldioxidsnålt samhälle.

Rysslands anfallskrig mot Ukraina har bidragit till att energikrisen eskalerat och det uppstått brist på många råvaror. Därför behövs nu akuta åtgärder för att begränsa klimatförändringen genom att fasa ut fossil energi och främja cirkulär ekonomi. Inom den närmaste framtiden måste vi se till att samhället fungerar samtidigt som vi gör strukturella förändringar för att uppnå långsiktig hållbarhet. Eftersom klimat- och miljöpolitiken i hög grad bedrivs och verkställs också inom andra förvaltningsområden än miljöministeriets, har den förvaltningsövergripande konsekvensen stor betydelse. För att främja de strategiska helheterna är det viktigt att verksamhetsanslagen och beredningsresurserna är effektivt och konsekvent riktade. Energit krisen är nu akut, men på längre sikt kommer satsningarna på att stävja klimatförändringen och bekämpa förlusten av den biologiska mångfalden att återbetala sig i form av kostnadseffektivitet och därigenom förbättrade verksamhetsmöjligheter och ökad konkurrenskraft. Det är också bra att notera att det i det aktuella läget är lättare för Finland att göra sig oberoende av rysk energi än för många andra EU-medlemsstater, delvis för att vi redan aktivt vidtagit åtgärder för att fasa ut fossil energi.

Utskottet välkomnar att budgetpropositionen också innehåller en bedömning av varje förvaltningsområdes andel i att genomföra hållbar utveckling och handlingsprogrammet Agenda 2030. Utskottet anser att det i utvecklingen av budgeteringen för hållbar utveckling finns potential att bättre än för närvarande lyfta fram den strukturomvandling som sammantaget behövs för att

Utlåtande MiUU 39/2022 rd

främja målet om klimatneutralitet och även dess positiva ekonomiska konsekvenser. Utskottet betonar behovet av att undersöka vilka strukturella reformer som behövs för en hållbar utveckling och som främjar målet på ett övergripande sätt.

I budgetpropositionen konstateras att de offentliga finanserna inte vilar på en hållbar grund eftersom man har varit tvungen att ta mycket lån på grund av de exceptionella kriserna och utgifterna och inkomsterna inom de offentliga finanserna är strukturellt obalanserade på grund av utgiftsökningar och även andra faktorer, såsom den åldrande befolkningen. Samtidigt som oron för de offentliga finansernas hållbarhet är motiverad är det viktigt att identifiera behovet av att långsiktigt fortsätta med konsekventa åtgärder för att stävja klimatförändringen och förhindra förlust av biologisk mångfald för att säkerställa långsiktig strukturell hållbarhet också ur denna synvinkel.

Även beskattningen bör bättre beakta en utveckling som är hållbar i socialt, ekonomiskt och ekologiskt hänseende. Som en del av skattereformen för hållbar utveckling är det viktigt att genomföra en gruvskattereform. Det är också angeläget att i lagstiftningen främja införlivandet av principen om att förorenaren betalar. Enligt principen om förorenarens ansvar svarar den som orsakat föroreningen för kostnaderna. Utöver förorening har principen dock såväl i EU som i Finland endast delvis inkluderats i annan miljölagstiftning, till exempel i fråga om jordmån. Miljöansvarsdirektivet innehåller bestämmelser om partiell tillämpning av principen om förorenarens ansvar vid miljöskador, men bestämmelserna gäller endast nyare skador. Utskottet konstaterar att det för närvarande har under behandling en proposition om ett subsidiärt finansieringssystem för miljöansvar (RP 183/2022 rd). Oljebekämpningen, vid sidan av ordnandet av de övriga tjänsterna inom räddningsväsendet, överförs från kommunerna och samkommunerna till välfärdsområdena vid ingången av 2023. I samband med att en miljöskadefond inrättas och oljeskyddsfonden dras in måste man se till att välfärdsområdena får den finansiering som oljebekämpningen kräver.

Ett strukturellt reformprojekt som främjar den totala hållbarheten är också det program för klimatvänlig mat som är under finslipning och vars mål är att främja livsmedelssystemets klimat-hållbarhet. Utsläppen från livsmedelssystemet kan minskas på lång sikt genom ändringar i markanvändningen och kosten. Enligt Naturresursinstitutet är det effektivaste sättet att minska utsläppen att slopa odling på torvmark, eftersom torvmarken står för mer än hälften av jordbrukets totala utsläpp, trots att andelen åkerareal är endast cirka 11 procent. Enligt principen om hållbar utveckling ska också lösningar som gäller livsmedelssystemet vara rättvisa så att skadliga effekter inte slår hårt mot någon grupp människor eller mot näringar och verksamhet som är viktiga för välfärden. Ett hållbart och fungerande livsmedelssystem har en viktig betydelse också med tanke på försörjningsberedskapen som en del av den övergripande säkerheten, och det bör beaktas att den svaga lönsamheten inom primärproduktionen försvårar klimatåtgärderna på gårdarna.

Klimatåtgärder

Utskottet betonar att det med tanke på uppnåendet av Finlands utsläppsmål är viktigt att främja åtgärder för att minska användningen av fossil energi och processutsläppen samt för att stärka markanvändningssektorns nettosänka. Miljöministeriets förvaltningsområde bidrar till att främja klimatneutralitet genom många slags åtgärder. Ett av de viktiga verktygen är den klimatpolitiska planen på medellång sikt (Kaisu) och den årliga rapporteringen enligt klimatlagen till riksdagen om hur de klimatpolitiska målen har nåtts.

Utlåtande MiUU 39/2022 rd

Utskottet anser det vara viktigt att det i budgetpropositionen också anvisas resurser för att påskynda kommunernas och regionernas klimatarbete. Kommunerna och regionerna är viktiga aktörer i stävandet av klimatförändringen och det är motiverat att stödja deras aktivitet och skapandet av nya arbetstillfällen. Utskottet konstaterar att regeringen i oktober överlämnar en proposition med förslag till ändring av klimatlagen, genom vilken det föreslås att kommunerna åläggs skyldighet att utarbeta en klimatplan. Utskottet anser det vara viktigt att det i budgetpropositionen föreslås att utarbetandet av planerna stöds med 2,6 miljoner euro. Viktiga är också anslagen för klimatpanelens verksamhet. De hänför sig till klimatlagen och ska säkerställa vetenskapssekretariatets verksamhet och projektfinansiering samt samiska klimatrådets verksamhet.

Under energikrisen är de bidrag som föreslås i budgetpropositionen särskilt betydande. Syftet med bidragen är att påskynda förbättringen av byggnaders energiprestanda och slopandet av användningen av fossil olja och naturgas för uppvärmning och övergång till andra uppvärmningsformer (35.20.56). Det föreslås att renoveringar för att förbättra energiprestandan i bostadshus och övergå till fjärrvärme stöds med 69,1 miljoner euro. För stöd för att slopa olje- och gasuppvärmning föreslås 45,6 miljoner euro. Det föreslås att byggandet av infrastruktur för laddning av elbilar i bostadsfastigheter och på arbetsplatser stöds med 10 miljoner euro. Slopandet av användningen av fossil olja och naturgas vid uppvärmning bidrar till att uppnå det nationella utsläppstagandet för ansvarsfördelningssektorn och minskar samtidigt beroendet av importerad energi. Det finns fortfarande cirka 100 000 småhus med oljeuppvärmning och cirka 4 000 småhus som använder naturgas för uppvärmning. För att slopa olje- och gasuppvärmningen i småhus är det också möjligt att få stöd i form av hushållsavdrag och energiunderstöd som är kopplat till förbättringen av byggnadens energiprestanda. Utskottet påpekar att det utöver småhus också finns en del flervåningshus med gasuppvärmning och att det behövs stöd för att snabbt byta uppvärmningsform för dem. Enligt utredning till utskottet är det i princip möjligt att stödja bostadsaktiebolag, men för att stöden ska kunna betalas krävs ändringar i datasystemen, eventuellt författningsändringar och sannolikt en liten ökning av understödsanslagen och handläggningsresurserna.

Eftersom omvärlden präglas av en mängd osäkerhetsmoment är det nu ännu viktigare att statens åtgärder är förutsägbara. Därför bör man sträva efter en långsiktig, förutsägbar och tillräcklig nivå på fullmakterna. Mer permanenta stöd skapar en förutsebar investeringsmiljö och möjliggör således en större förändring i byggnadsbeståndets energieffektivitet och koldioxidsnålhet. Utskottet betonar behovet av att ge en tydlig signal om långsiktigt stöd för att främja energieffektivitet och utveckla systemet för energistöd. För närvarande fattas stödbesluten på kort sikt och anslagsmedlen har ofta tagit slut i förtid.

Rysslands angreppskrig mot Ukraina och dess konsekvenser på energimarknaden har medfört stor ovisshet kring hur störningsfri energiförsörjningen kommer vara i vinter. Kommissionen har därför lagt fram en färdplan för att dämpa de höga energipriserna, särskilt gaspriset, och trygga energiförsörjningen. Det finns också planer på åtgärder för att utveckla elmarknaden. I en akut situation är det viktigt att snabbt vidta de lättaste åtgärderna för att spara energi. Den riksomfattande kampanjen för energisparande som inleddes i oktober uppmuntrar därför till att reglera energiförbrukningen enligt mottot ”snäppet svalare”. Målet är att främja åtgärder för att spara energi, såsom lägre körhastighet i trafiken, lägre rumstemperatur och sparsam användning av varmt tappvatten. Det långsiktiga målet är en permanent lägre energiförbrukning och mindre toppförbrukning av el. Höjningen av energipriserna har redan blivit ett effektivt incitament att spara energi,

Utlåtande MiUU 39/2022 rd

eftersom konsumenternas elförbrukning enligt Finsk Energiindustri rf minskade med 13,5 procent under augusti—september 2022 jämfört med året innan. Dessutom har allt fler övergått till børsel, vilket har ökat efterfrågefleksibiliteten. Det är bra också med tanke på elsystemet. Utskottet anser att energisparåtgärderna är viktiga, men betonar att de måste genomföras så att byggnadsbeståndet inte skadas, för det kan leda till hälsorisker. För att klara av dessa utmaningar behövs kunskapsmässigt stöd till dem som ansvarar för fastigheterna, till byggnadernas ägare och till dem som använder lokalerna.

Smidiga tillståndsförfaranden och främjande av cirkulär ekonomi

För att snabbare bli kvitt beroendet av rysk energi är det viktigt att se till att förfarandena för miljötillstånd och miljökonsekvensbedömning i fråga om investeringsprojekt för förnybar energi löper smidigt utan att standarden på miljöskyddet sjunker. Utskottet behandlar för närvarande en proposition (RP 128/2022 rd) med förslag till temporär lagstiftning om prioritering av investeringar i den gröna omställningen. Genom lagstiftningen ska investeringarna påskyndas genom effektivare behandling av miljötillstånd. För att i kommunerna och landskapsförbunden påskynda myndighetshandläggningen av byggande som stöder den gröna omställningen föreslås understöd på 2,5 miljoner euro. Inom andra förvaltningsområden föreslås för viss tid betydligt mer personalresurser för regionförvaltningsverken och närings-, trafik- och miljöcentralerna samt förvaltningsdomstolarna för att påskynda myndighetsbehandlingen av investeringar. Utskottet anser att stärkandet av personalresurserna är ytterst betydelsefullt och betonar att garanterad kompetens ändå kräver långsiktig finansiering, eftersom expertisen inte kan ökas med hjälp av kortvarig finansiering eller tillgängliggöras särskilt snabbt; rekryteringen är tidskrävande. Utskottet menar också att effektivitetsvinster på lång sikt kan uppnås bäst om miljötillståndsförvaltningen administrativt sett centraliseras till en riksomfattande myndighet.

Utskottet betonar rent allmänt vikten av att förbättra energisparandet och resurseffektiviteten samt synergieffekterna av åtgärder inom cirkulär ekonomi för att motverka klimatförändringen och främja naturens mångfald. I budgetpropositionen föreslås ett anslag på en miljon euro för genomförandet av det riksomfattande programmet för främjande av cirkulär ekonomi. Miljöministeriets förvaltningsområde har till uppgift att skapa förutsättningar för förändringsverksamhet och på så sätt främja konkreta åtgärder från samhällets olika aktörer för att genomföra ett klimatneutralt kretsloppsekonomiskt samhälle. De lösningar som behövs uppstår ofta i gränssnitten mellan olika kompetenser och organisationer, och därför bör samarbetet inom cirkulär ekonomi stärkas. Åtgärderna för en omställning till cirkulär ekonomi påskyndas genom att man genomför åtgärderna i programmet för cirkulär ekonomi, färdplanen för plast och den riksomfattande avfallsplanen samt genom att man utvecklar lagstiftningen och frivilliga avtal samt elektroniska plattformar och informationssystem. Programmet för återvinning av näringsämnen (Raki) och investeringarna i återvinning av näringsämnen enligt Finlands nationella plan för återhämtning och resiliens bidrar också till åtgärderna för cirkulär ekonomi.

Handlingsmodellerna för cirkulär ekonomi effektiviserar och minskar användningen av naturresurser, men för att de ska bli etablerade behövs det tillräckliga resurser för långsiktigt och strategiskt arbete. Därför bör det säkerställas att de finansiella resurserna räcker till. Omställningen till cirkulär ekonomi kan också bidra till försörjningsberedskapen. EU:s åtgärdsprogram för cirkulär ekonomi med anknytande lagstiftningsinitiativ är ett stort paket där de viktigaste sektorerna är

Utlåtande MiUU 39/2022 rd

textilier och byggande. Inom de här sektorerna sätts olika åtgärder in. Mer resurser behövs bland annat för frivilliga green deal-projekt inom cirkulär ekonomi och för att bygga upp ett kompetensnätverk. Den cirkulära ekonomin har stor potential, men strukturella ändringar är nödvändiga för att åstadkomma en omställning. För att skapa en inre marknad för återvunna råvaror är det viktigt att utreda gränssnitten i lagstiftningen för att undanröja hinder för cirkulär ekonomi. Också genom att förbättra smidigheten i olika tillstånds- och godkännandebehandlingar kan man främja cirkulär ekonomi. Främjandet av cirkulär ekonomi förutsätter utöver att lagstiftningen ses över också att företagen går in för nya handlingsmodeller och ingår nya avtalsarrangemang. Genom lagstiftning kan man påverka efterfrågan och skapa en förutsägbar och stabil omvärld. I nuläget är detta ofta inte fallet, utan exempelvis bestämmelserna om CE-märkning förhindrar i praktiken effektivt användningen av komponenter som återvinns inom byggbranschen. En stor utmaning för återanvändningen av byggnadsdelar är att visa att byggnadsdelarna är dugliga i ett nytt byggnadsobjekt. Förordningen om byggprodukter och kravet på CE-märkning har införts med tanke på tillverkningen av nya byggprodukter. EU:s harmoniserade standarder lämpar sig inte för bedömning av prestandanivåerna och deras beständighet i fråga om byggnadsdelar som återanvänds. Standarderna ställer krav på kvalitetskontroll under tillverkningen. Samma krav kan inte ställas på byggdelar som återanvänds.

Utskottet pekar på behovet av fortsatta åtgärder för att förbättra material- och resurseffektiviteten vid nybyggnad och reparation, verkställa färdplanen för koldioxidsnålt byggande och utveckla en styrning genom lagstiftning som bygger på klimatavtrycket under byggnadens livscykel. Utskottet behandlar för närvarande en proposition med förslag till bygglag (RP 139/2022 rd). Lagen är kopplad till budgeten.

Naturvård och stopp för förlusten av biologisk mångfald

Enligt budgetpropositionen ska de åtgärder som behövs för att stoppa förlusten av den biologiska mångfalden fortsätta inom många områden. Utskottet ser det som betydelsefullt att det årliga tillskottet med mer än 100 miljoner euro för naturvård fortsätter. Tack vare det kan åtgärderna för att stoppa förlusten av den biologiska mångfalden fortsätta på behövlig nivå. Det är också positivt att den hotande förlusten av biologisk mångfald har lyfts fram som centrala förändringar i omvärlden inom flera förvaltningsområden och att målet att stoppa förlusten också nämns inom flera förvaltningsområden. Måluppfyllelsen kräver långsiktigt arbete som sträcker sig över flera regeringsperioder. Naturvården och förbättringen av naturtillståndet bör beaktas på bred front inom alla politiksektorer för att målen ska kunna främjas så kostnadseffektivt och verkningsfullt som möjligt. Förslaget till naturvårdslag (RP 76/2022 rd), som för närvarande behandlas i utskottet, främjar i betydande grad målet att trygga naturens mångfald. Det behövs tillräckliga resurser för att införa, förvalta och övervaka datasystemet för naturvården och registret för ekologisk kompensation enligt lagförslaget. Utskottet anser att en långsiktig och konsekvent politik kan främjas om de vetenskapliga panelerna permanentas. Klimatpanelen har redan etablerat sin roll som stöd för planeringen av och besluten om klimatpolitiken. Naturpanelens motsvarande roll etableras i regeringens proposition med förslag till naturvårdslag.

I det akuta läget stiger trycket på en ökad användning av skogarna när vi ska bli kvitt beroendet av rysk energi, sluta importera virke från Ryssland och fasa ut fossil energi i strävan efter klimatneutralitet 2035. Det påverkar mångfalden och markanvändningssektorns nettosänka. Det är följakt-

Utlåtande MiUU 39/2022 rd

ligen viktigt att skapa en helhetsbild av ramvillkoren för en hållbar bioekonomi för att styra investeringarna på ett sätt som beaktar den totala hållbarheten och målet att värna om naturens mångfald. Ytterligare forskning behövs särskilt om livsmiljöer i försämrat tillstånd och områden som ska återställas samt om direkta och indirekta kostnader för och nytta av återställningsåtgärderna. Det är också viktigt med en samlad bedömning av exempelvis hur förändringar i tillgången på virke påverkar skogssektorns värdeökning, multiplikatoreffekterna i samhället och sysselsättningen.

Utskottet påpekar att kommissionens förslag till förordning om restaurering av natur (U 76/2022 rd) bidrar till att öka trycket på att effektivisera naturvården och skyddet av mångfalden samt vidta restaureringsåtgärder och på ett allmänt plan förbättra kunskapsunderlaget. Regleringen på EU-nivå kräver ett bra kunskapsunderlag och omfattande konsekvensbedömningar. Om brister i kunskapsunderlaget åtgärdas, förbättras också möjligheterna att faktabaserat påverka beredningen av förslaget till förordning. Enligt statsrådets ståndpunkt innebär förslaget till förordning att alla förekomster av livsmiljötyper ska tolkas som skadade om deras tillstånd inte är känt. Det skulle leda till en oändamålsenlig och kostnadsineffektiv inriktning av åtgärderna. Sammantaget innehåller förslaget till förordning för närvarande oproportionerligt tunga statsfinansiella kostnader för Finland. För att undvika dessa kostnader behövs omfattande konsekvensanalyser, tillräckligt stort handlingsutrymme och tillräcklig flexibilitet samt en mer kostnadseffektiv inriktning av åtgärderna med beaktande av de nationella särdragen.

I budgetpropositionen föreslås cirka 22 miljoner euro för Metsoprogrammet, dvs. handlingsplanen för den biologiska mångfalden i skogarna i södra Finland. Metso grundar sig på att markägarna frivilligt erbjuder mark för skyddsändamål. För skydd av skogar som inte omfattas av Metso föreslås ett tilläggsanslag på sex miljoner euro. Utskottet välkomnar detta, eftersom Metso gått framåt som planerat för miljöministeriets del. Cirka 90 procent, dvs. drygt 86 000 hektar, av skyddsmålet 2025 för värdefulla skogsområden har nu uppnåtts.

För miljöministeriets och jord- och skogsbruksministeriets gemensamma livsmiljöprogram Helmi föreslås 20,4 miljoner euro i finansiering. Åtgärderna i programmet baserar sig på markägarnas frivillighet. Programmet är samtidigt en väsentlig del av den nationella strategi och det nationella handlingsprogram för bevarande av biologisk mångfald som är under beredning i enlighet med FN:s konvention om biologisk mångfald. Det uppfyller också i sig målen i EU:s strategi för biologisk mångfald. Efter att naturinventeringarna och restaureringsplanerna gjorts har de konkreta åtgärderna gjort stora framsteg, eftersom 3 200 hektar myrmarker har skyddats och över 3 900 hektar olika livsmiljöer har restaurerats. Utöver skogsobjekten har man i programmet restaurerat flera kilometer bäckfåror och avlägsnat vandringshinder som stör fiskens vandring. Genomförandet av Helmi fortsätter genom att myrar skyddas och restaureras samt genom att hotade naturtyper såsom vårdbiotoper, fågelvåtmarker, stränder, småvatten, lundar och andra skogsmiljöer restaureras och vårdas.

Utskottet konstaterar att en hållbar användning av skogarna förutsätter att ekonomin, naturens mångfald och klimateffekterna samordnas. Inom naturvården bör man ytterligare stärka stödet för naturvårdsåtgärder inom skogsbruket med hjälp av bland annat en frivillig marknad eller ekonomiska incitament. Det är viktigt att notera att dessa åtgärder också stöder målen för vatten- och miljövården.

Utlåtande MiUU 39/2022 rd

En betydande höjning av basfinansieringen av Forststyrelsens naturtjänster från och med 2020 samt framtidsinvesteringar av engångsnatur har stärkt naturtjänsternas verksamhetsförutsättningar. Naturtjänsterna satsar på vård av naturskyddsområden som förvaltas av staten, återställande av det naturliga tillståndet samt inventering och uppföljning av arter och biotoper. Således bidrar naturtjänsterna till att förhindra att arter och biotoper blir hotade och att nationellt genomföra EU:s strategi för biologisk mångfald. Med nuvarande anslagsnivå väntas eftersläpningen i underhållet av konstruktioner i nationalparker och andra skyddsområden i huvudsak kunna fås under kontroll före utgången av 2023. Utskottet påpekar att antalet besökare i nationalparker och strövområden har ökat kraftigt under coronatiden och att ökningen delvis har blivit bestående, vilket också har stor betydelse för regionalekonomin. Hållbarheten och naturvärdena kräver att vägledningen, rutterna och konstruktionerna för besökarna hålls i skick.

Vattenskydd

Vattenskyddsarbetet är krävande eftersom de ökade regnen och milda vintrarna till följd av klimatförändringen ökar näringsbelastningen på vattendragen, vilket leder till att effekterna av de redan vidtagna vattenskyddsåtgärderna försvagas. Belastningen av näringsämnen och sediment har kunnat minskas, men god vattenstatus uppnås inte utan ytterligare åtgärder. Särskilt kustvattnet, åar, älvar och småvatten orsakar utmaningar. Vatten- och havsförvaltningsplanerna utgör grunden för det långsiktiga vattenskyddsarbete och omfattar åtgärder för alla sektorer. En förutsättning för framgång är kompetens, samarbete och engagemang samt säkerställande av tillräcklig finansiering. Det är också mycket viktigt för intressentgrupperna och projektaktörerna att genomförandet av vatten- och havsförvaltningsplanerna är långsiktigt och konsekvent. Det väsentliga i vattenskyddsarbetet är att hitta praktiska lösningar på branschspecifika utmaningar för att minska belastningen av näringsämnen och skadliga ämnen som hamnar i vattendragen.

För programmet för effektiviserat vattenskydd föreslås anslag på sammanlagt 12 miljoner euro inom miljöministeriets förvaltningsområde. Inom programmet stöds gipsbehandling av åkrar, vattenhantering och istandsättning av vattendrag inom jord- och skogsbruket och i städer. Dessutom utreds de nya metodernas lämplighet och effekter. Av anslaget för stöd till vatten- och miljövård (47,8 miljoner euro) används 30 miljoner euro för att förbättra självförsörjningen i fråga om näringsämnen och energi genom återvinning av näringsämnen. Med anslaget stöds FoUI-projekt och investeringsprojekt inom vilka man utvecklar och nyttiggör outnyttjad näringsämnespotential i samhällenas avloppsvatten och sidoströmmar samt förbättrar energieffektiviteten i behandlingen av avloppsvatten. Av tillägget är andelen för forskning, utveckling och innovationsstöd 12 miljoner euro och andelen för investeringsstöd 18 miljoner euro. Spridningen av gips på åkrar fortsätter för 5 miljoner euro i lämpliga avrinningsområden vid kusten. Utskottet välkomnar finansieringen, eftersom gipsbehandling minskar urlakningen av organiskt kol och fosfor och upprätthåller kollagret på åkermark. I lämpliga projekt bör det också bli möjligt att använda fiberslam och strukturralk inom ramen för de snabbverkande vattenskyddsåtgärderna inom jordbruket.

Vattenskyddsåtgärder i Skärgårdshavet ingår i det regionala åtgärdsprogrammet för vattenvården i Egentliga Finland 2022—2027. Jordbruksåtgärdernas andel av kostnaderna är över 90 procent och de preciseras i färdplanen för vattenskydd inom jordbruket, som färdigställdes i juni 2022. Enligt färdplanen är finansieringsbehovet från och med 2024 cirka 18 miljoner euro per år. För

Utlåtande MiUU 39/2022 rd

programmet för effektiviserat vattenskydd föreslås 12 miljoner euro inom miljöministeriets förvaltningsområde. Med medlen finansieras också programmet Skärgårdshavet. Det är nödvändigt att vidta åtgärder för att få bort Skärgårdshavet från hotspotlistan, men åtgärderna måste också inriktas på att förbättra tillståndet i de försvagade kustvattnen, åarna, älvarna och småvattnen. Viktiga åtgärder är också att avlägsna vandringshinder för fisk och restaurera fortplantningsområden. På detta sätt kan man förbättra tillståndet för livsmiljöerna i strömmande vatten och samtidigt stödja lokal sysselsättning och öka rekreativvärdena.

För återvinning av näringsämnen föreslås ett anslag på 31 miljoner euro. Utskottet ser det som viktigt att satsa på projekt som förbättrar självförsörjningen i fråga om näringsämnen och energi, det vill säga att utveckla och ta i bruk den outnyttjade näringspotentialen i avloppsvatten från tätbebyggelse och restprodukter och att förbättra energieffektiviteten i behandlingen av avloppsvatten.

Understöd till organisationer och miljövard (35.01.65)

Det föreslagna anslaget för allmänna understöd till riksomfattande naturskydds- och miljöorganisationer och till riksomfattande organisationer inom bostads- och byggnadsbranschen uppgår till 2,13 miljoner euro, vilket är 350 000 euro mindre än 2022. Med anslaget stöds också till exempel miljövard och avfallshantering i skärgården. Utskottet anser att anslaget är litet men trots det viktigt för att stödja civilsamhällets roll och organisationernas betydelsefulla arbete på praktisk nivå. Utskottet konstaterar att anslaget av tekniska skäl är mindre än för närvarande, eftersom de tillägg som görs av riksdagen alltid är av engångsnatur. Utskottet föreslår att anslaget höjs till samma nivå som i år.

Samhällen, byggande och boende

Rysslands anfallskrig i Ukraina har ökat trycket på att höja energi- och livsmedelspriserna och därmed inflationstrycket. Konsumenternas köpkraft försvagas och räntorna har börjat stiga. Utöver höjningen av energipriset har byggnadskostnaderna stigit med över 9 procent sedan början av året. Bostadsbyggandet på rekordhög nivå beräknas sjunka närmare den tidigare normala nivån, men en kollaps anses ändå inte sannolik. Kostnaderna för boende och byggande stiger dock i och med att energi-, underhålls- och räntekostnaderna stiger snabbt. Den höga prisnivån och osäkerheten dämpar bostadsbyggandet, medan trycket på att höja vederlag och hyror ökar och utgifter för bostadsbidrag kommer att öka ytterligare i motsvarande grad. Dyrare boende, resor och mat försvagar konsumenternas köpkraft och försämrar de allmänna ekonomiska utsikterna. Utskottet konstaterar att förslagsanslaget för bostadsbidraget (utanför budgeten) redan är större än i år, 1 676 200 000 euro (33.10.54). I samband med budgetpropositionen lämnar regeringen även en proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om bostadsbidrag för pensionstagare och lagen om allmänt bostadsbidrag.

Utskottet anser att de årliga fullmakter som anvisas ur bostadsfonden är tillräckliga och konsekventa. Utskottet konstaterar att stöden för boende fortfarande ligger på rekordnivå. Som räntestödsfullmakt föreslås i budgetpropositionen 1 950 miljoner euro, vilket gör det möjligt att bygga ungefär 10 000 bostäder. Det föreslås att det statliga stödet för byggande av kommunalteknik (25 miljoner euro) och startbidrag för produktion av hyresbostäder (39 miljoner euro) i MBT-avtals-

Utlåtande MiUU 39/2022 rd

kommunerna ska fortsätta. Merparten av den statsunderstödda bostadsproduktionen hänför sig till de största tillväxtcentrumen, särskilt Helsingforsregionen. Utskottet lyfter fram att det är mycket viktigt att se till att bostadsbeståndet utvecklas och att det finns tillgång till finansiella resurser för renoveringar i medelstora stadsregioner. ARA-produktionen koncentreras huvudsakligen till tillväxtcentrum och de områden där det anses finnas ett långvarigt behov av den och där den har störst effekt. Det är uppenbart att även i de viktigaste platserna i medelstora städer kan det finnas behov av nya och tillgängliga bostäder som tjänar i synnerhet äldre personer som flyttar från mer perifera områden. Ett fungerande sätt att utveckla dessa områden kunde vara att tillsammans med de centrala städerna i landskapen samordna trafik och boende genom avtal som är lättare än MBT-avtalen.

Det föreslås att byggande och reparation av bostäder för grupper med särskilda behov stöds inte bara med räntestödslån utan också med investeringsunderstöd. Det föreslås att fullmakten höjs till 120 miljoner euro och att understöden i huvudsak riktas till stöd för installation av hissar i efterhand och reparation av bostäder för äldre och personer med funktionsnedsättning samt till studentbostäder. Utskottet anser att nivån är god, eftersom bevilningsfullmakten bedöms räcka till och täcka också behoven i fråga om projekt för studentbostäder.

För reparationsunderstöd föreslås sammanlagt 21,4 miljoner euro, vilket tillsammans med de anslag för reparationsunderstöd som överförs gör det möjligt att bevilja lite mer understöd än under de senaste åren. I områden med minskande befolkning föreslås 5 miljoner euro för understöd för istandsättning av arava- och räntestödshyresbostäder för äldre.

Det är också viktigt att det föreslås 4,3 miljoner euro för att utvidga boenderådgivningen, vilket för sin del stöder målet att eliminera bostadslösheten. Utskottet behandlar för närvarande regeringens proposition om stöd för boenderådgivning till kommunerna 2023—2027 (RP 129/2022 rd), där boenderådgivning och ekonomisk rådgivning i anslutning till boende utvidgas till att gälla både dem som bor i privata hyresbostäder och dem som bor i ägarbostäder. Understödet riktas till att utvidga den redan befintliga boenderådgivningen och ekonomiska rådgivningen och till att utveckla ny rådgivning för alla invånare som behöver stöd i sitt boende. Anslaget för boenderådgivning används för att bevilja understöd enligt den här propositionen. Med hjälp av boenderådgivning kan man avsevärt minska kostnaderna för hyresskulder och vräkning samt förebygga bostadslöshet.

Syftet med datasystemet för den byggda miljön är att effektivisera och göra planläggnings- och bygglovsprocesserna smidigare. Med det anslag på 2,3 miljoner euro som föreslås i budgetpropositionen (35.20.04) möjliggörs idrifttagning av systemet genom fortsatt interoperabilitetsarbete för att harmonisera informationsstrukturerna i den byggda miljön i samarbete mellan den privata och den offentliga sektorn, genom integrationer mellan de riksomfattande informationsresurserna och genom inledande av underhållsfasen i genomförandet. Kommuner och landskapsförbund föreslås få understöd på högst 2,9 miljoner euro för kostnader för ändringar som föranleds av nya förpliktelser som främjar ett digitalt verksamhetssätt. Utskottet behandlar som bäst regeringens proposition om datasystemet för den byggda miljön (RP 140/2022 rd), genom vilken det skapas en digital informationsresurs för den byggda miljön. Utskottet kommer att bedöma om anslaget är tillräckligt, eftersom lagförslaget förutsätter att uppgifter om den byggda miljön förmedlas till statens informationsresurs enligt vissa datamodeller. Detta krav medför omfattande

Utlåtande MiUU 39/2022 rd

ändringar i kommunernas e-tjänster, produktionssystem, register och integreringen av dessa. Dessutom förutsätter det att många gränssnitt i ett flertal kommunala system öppnas.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Miljöutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 20.10.2022

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Hanna Kosonen cent
medlem Petri Huru saf
medlem Mai Kivelä vänst
medlem Johan Kvarnström sd
medlem Sheikki Laakso saf
medlem Kai Mykkänen saml
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Mauri Peltokangas saf
medlem Juha Sipilä cent
medlem Saara-Sofia Sirén saml
medlem Hussein al-Tae sd
medlem Katja Taimela sd
medlem Mari-Leena Talvitie saml
medlem Ari Torniainen cent.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Ekroos.

Utlåtande MiUU 39/2022 rd

Avvikande mening 1

Avvikande mening 1

Motivering

Underskottet kommer att öka igen från och med nästa år då den ekonomiska tillväxten avtar. De offentliga finanserna kommer även under de kommande åren att uppvisa ett klart underskott. På grund av den strukturella obalansen mellan den offentliga sektorns inkomster och utgifter är hållbarhetsgapet i de offentliga finanserna stort. De ekonomiska utsikterna har försämrats ytterligare sedan våren. Rysslands fortsatta anfallskrig mot Ukraina ökar också osäkerheten. Också energiomställningen påskyndas, vilket medför kostnader åtminstone på kort sikt. Trots det utmanande ekonomiska läget fortsätter regeringen envist på samma väg som tidigare. Den bedriver fortfarande en överdriven klimatpolitik som kommer att bli dyr både för basindustrin och för medborgarna vad gäller boende, leverne och rörlighet. Inte heller jord- och skogsbrukssektorn får stå utanför regeringens politik.

Sannfinländarnas riksdagsgrupp vill satsa på Finland och finländarna genom att erbjuda vårt land en ny, bättre och mer rättvis riktning, inte bara för nästa år utan också för en tid som sträcker sig över valperioderna. Det krävs omstrukturering och nytänk för att de nuvarande olägenheterna i vårt samhälle ska kunna åtgärdas och den polariserande ojämlikhetsutvecklingen kunna stoppas, i synnerhet i fråga om en överdriven klimatpolitik och gröna krav som är rent ideologiska.

Till skillnad från regeringen är kärnan i vår politik och utgångspunkten för den alltid finländarnas nationella intresse. Ingen ska lämnas åt sitt öde. Alla finländare ska garanteras goda förutsättningar för framgång genom arbete och företagsamhet. Vi försvarar också konkurrenskraften och försörjningsberedskapen hos företagen i vårt land.

Vår utskottsgrupp är mycket betänksam över att man i så gott som alla budgetåtgärder har beaktat deras klimatpåverkan i enlighet med en alltför stram klimatpolitik. I regeringsprogrammet sägs att målen för minskning av utsläppen inom energi- och klimatpolitiken ska motsvara det nationella målet för klimatneutralitet, enligt vilket Finland 2035 ska vara klimatneutralt. Det kräver omfattande åtgärder, och av det lider både det finska folket och vårt näringsliv, för vilket regeringens åtgärder orsakar direkt förfång för konkurrenskraften.

Därför föreslår både utskottsgruppen och riksdagsgruppen att den enda vägen ut ur den energikris som orsakats av Rysslands anfallskrig är att avbryta den gröna omställningen och i stället införa en blåvit omställning. Sannfinländarna kommer inte att godkänna något accelerationsfält för gröna investeringar, där investeringarna i den gröna omställningen påskyndas genom effektivare behandling av miljötillstånd och miljörelaterade bedömningar, medan andra investeringar nedprioriteras. Här ingår gemensamma projekt mellan miljöministeriet och jord- och skogsbruksministeriet. Därför förutsätter vi att de anslagsökningar som gjorts under valperioden för de ovan nämnda obestämda klimatprojekten slopas.

Vi är särskilt oroade över de ytterligare begränsningar och krav som kommer att uppstå för skogsindustrin genom anskaffning och inrättande av naturskyddsområden (inklusive möjligheten att inrätta naturskyddsområden utan tillstånd av markägaren), vilket också påverkar vår exportindu-

Utlåtande MiUU 39/2022 rd
Avvikande mening 1

stris konkurrenskraft, i synnerhet som industrin även i övrigt kläms åt genom energi- och klimatpolitiska åtgärder. Dessutom skapar den sittande regeringen genom egna klimatpolitiska åtstramningar osäkerhet och oförutsägbarhet för sektorn som helhet.

Utskottsgruppen anser det också nödvändigt att Finland i vinter tar i bruk alla metoder, såsom kolkraftverk. Också torv måste användas för att det i vinter ska finnas tillräckligt med energi, bland annat el, till rimligt pris. Då skjuts de kortsiktiga klimatmålen fram. Man bör också komma ihåg att EU har klimatneutralitet som mål först 2050, och trots det strävar regeringen efter detta redan 2035, dvs. upp till 15 år tidigare än EU. I anslutning till detta påpekar utskottet att inte ens EU som det ser ut nu kommer att nå sitt eget årliga mål.

Vi vill införa en prioritetsordning. För närvarande är elen så dyr att den också påverkar gröna investeringar. Eftersom energipriset påverkar allt, kan vi inte så att säga ”plocka russen ur kakan”, utan vi måste se till helheten och det som nu behövs är en blåvit omställning.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 20.10.2022

Petri Huru saf
Sheikki Laakso saf
Mauri Peltokangas saf

Utlåtande MiUU 39/2022 rd Avvikande mening 2

Avvikande mening 2

Motivering

Budgetpropositionen är rekordstor, sammanlagt 80,5 miljarder euro. Underskottet är 8 miljarder euro. Trots den rekordstora skuldsättningen och budgeten har man inte lyckats göra val eller genomföra behövliga reformer för att ens uppnå de klimat- och naturmål som fastställts i regeringsprogrammet. Statsskuldens förhållande till bruttonationalprodukten skulle enligt målet i regeringens färdplan för hållbarhet i de offentliga finanserna jämnas ut före mitten av decenniet. Enligt finansministeriet däremot ökar skuldkvoten under hela prognosperioden, med undantag för innevarande år, då inflationens inverkan minskar skuldkvoten något.

I budgetpropositionen borde man ha kunnat göra tydligare val för att finansieringen ska riktas till projekt med genuint genomslag. Nu återstår det för kommande generationer inte bara att lösa klimat- och naturkrisen utan också att axla en massiv skuldbörda.

Satsningar på ett rent Skärgårdshav

Skärgårdshavets tillstånd är svagt. Det är vårt enda område på Helcoms hotspotlista. Situationen kunde enligt sakkunniga bäst åtgärdas om insatserna koncentrerades så att de får störst genomslagskraft. Avrinningen av näringsämnen från fjäderfänaeringen och svinnäringen i sydvästra Finland är en av de största källorna till fosfor i hela Östersjöområdet, som bidrar till alg tillväxten.

Fortsatt spridning av gips på åkrar i avrinningsområden vid kusterna minskar urlakningen av fosfor och organiskt kol i vattendragen. Det finns klara grunder för en fortsatt finansiering i framtiden. Det hade varit befogat att granska transportstödet för gipsspridning i samband med budgeten. Dessutom skulle det ha varit nödvändigt att främja finansieringsmöjligheterna i större utsträckning också för andra jordförbättringsmetoder, såsom strukturskalk och fibrer.

En ännu outnyttjad möjlighet som lyfts fram är vassröjning. Omfattande vassröjning i rätt tid är ett sätt att minska näringsbelastningen och förbättra naturens mångfald. Biomassa kan också utnyttjas i enlighet med principerna för cirkulär ekonomi. Men statsrådet har inte reserverat resurser för åtgärderna.

För att värna biodiversiteten krävs det tillräckliga resurser för programmen Helmi och Metso

Samlingspartiet noterar att de medel som i budgetpropositionen reserverats för genomförande och planering av Metsoprogrammet minskar med 10 miljoner euro. Metso har gett goda resultat när det gäller frivilligt skydd av värdefull skog i södra Finland. För att stoppa förlusten av biologisk mångfald och trygga ett gynnsamt tillstånd före 2030 är det ytterst viktigt att säkerställa en ändamålsenlig finansieringsnivå för livsmiljöprogrammet Helmi och Metsoprogrammet samt att genomföra åtagandena i EU:s strategi för biologisk mångfald. Modellen för det frivilliga Metso-programmet kan utvidgas så att det gäller alla livsmiljöer. Detta kräver extra resurser.

Utlåtande MiUU 39/2022 rd

Avvikande mening 2

När regeringen samtidigt stöder EU-kommissionens förpliktande restaureringsförordning som bygger på frivilliga åtgärder är det ologiskt att regeringen minskar anslagen för frivilliga skyddsåtgärder som vidtas av mark- och skogsägare.

Tillstånd för investeringar i den gröna omställningen

Samlingspartiet förhåller sig kritiskt till regeringens proposition om temporärt företräde för vissa projekt som gäller grön omställning vid tillståndsbehandling i regionförvaltningsverken. Ett av de viktigaste syftena med propositionen är att främja vissa investeringar i den gröna omställningen genom att snabba upp behandlingen av anknytande tillståndsansökningar vid regionförvaltningsverken och behandlingen av anknytande besvär vid förvaltningsdomstolarna. Samlingspartiet understöder målet och förhåller sig därför kritiskt till det sätt som regeringen valt och som experterna bedömt rentav kan bromsa upp investeringarna. Samlingspartiet anser att det är en felaktig lösning att i vår lagstiftning och i våra förordningar inkludera förfarandet och principen om att inte orsaka betydande skada enligt EU-taxonomin.

I tillståndsprövningen enligt miljöskyddslagen ingår det att se till att projekten stämmer överens med miljökraven, och det finns inget behov av att komplettera prövningen med ett nytt förfarande i tillståndprocessen. Samlingspartiet anser att företag eller myndigheter inte kommer att kunna snabba upp processerna om dessa nu ska innefatta fler behandlingsfaser. Tvärtom, vi behöver lösningar som verkligen blir smidigare. Därför bör det i propositionen vara fråga om att snabba upp tillståndsförfarandet och inte om projektets duglighet, eftersom denna säkerställs inom ramen för tillståndprocessen. De tilläggsanslag som anknyter till propositionen skulle ha kunnat användas med större genomslagskraft och påskyndat de nu ytterst viktiga investeringarna i den gröna omställningen.

Utvecklingen av cirkulär ekonomi kräver satsningar

Samlingspartiet anser att man genom att förbättra den cirkulära ekonomin bäst kan bevara människornas levnadsstandard utan att naturresurser används för mycket. För att få fart på den cirkulära ekonomin behövs det dock en tydlig och så enhetlig lagstiftning som möjligt samt ekonomiska incitament. Avfallsregleringen innehåller skyldigheter att återvinna avfall och tillämpa producentansvar, men med hjälp av dem har man inte lyckats uppnå tillräcklig efterfrågan på återvunna råvaror. Återvinningsmarknaden bör därför främjas med hjälp av olika styrmedel, av vilka ekonomiska incitament är ett.

För att möjliggöra åtgärder inom cirkulär ekonomi och utnyttjande av alternativa material behöver företagen finansiering som stöder innovationsverksamheten. Den parlamentariska FoUI-arbetsgruppen föreslog att långsiktig finansiering tryggas för att Finland ska nå sitt mål att höja utgifterna för forskning och utveckling till fyra procent i förhållande till bruttonationalprodukten före 2030. Samlingspartiet anser att det är särskilt viktigt att utnyttja de metoder som arbetsgruppen föreslagit för att utveckla många former av cirkulär ekonomi och rena energikällor.

Utlåtande MiUU 39/2022 rd
Avvikande mening 2

Budgeteringen av hållbar utveckling ska styra strukturomvandlingen

Samlingspartiets utskottsgrupp föreslår att budgeteringspraxisen för hållbar utveckling ska stärkas och utvidgas. Budgeteringspraxis för hållbar utveckling måste stödja inte bara den strukturomvandling som främjar klimatneutralitetsmålet och dess positiva ekonomiska effekter utan också andra mål för hållbar utveckling.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 20.10.2022

Saara-Sofia Sirén saml
Kai Mykkänen saml
Mari-Leena Talvitie saml